

EGYPT

Pred 9000 až 5000 rokmi pred n. l. bola Sahara pokrytá rozsiahlymi plochami luk a lesov s množstvom jazier a riek. Potom, okolo roku 4500 pred n. l. začala vysychať. Sahara sa začala meniť na púšť. V Egypte žili ľudia s tmavou pokožkou, čiernymi vlasmi a zelenými očami - Egypťania. Boli na svoju krajinu veľmi hrdí a vo svojom jazyku ju nazývali Kemet - milovaná (obrábaná) zem. Tento národ bol veľmi vzdelaný a už v antike bol považovaný za kolísku ľudstva.

Zemepisné údaje

Poloha

Egypt sa rozkladá v severovýchodnej časti Afriky (medzi 22 a 32 stupňom zemepisnej šírky) na Sinajskom polostrove a niekoľkých ostrovoch v Golfskom zálive a Červenom mori. Na severe je ohraničený Stredozemným morom, na východe Červeným morom a Izraelom (255km), na juhu susedí so Sudánom (1273 km) a na západe so s Líbyou (1150 km). More tvorí hranicu dlhú 2 450 km. Vlastný Egypt je, tak ako sa hovorilo, darom Nílu. Jeho úrodné náplavy umožnili vzniku jednej z najstarších civilizácií a taktiež najväčšej koncentrácií obyvateľov na svete. V niektorých chudobnejších štvrtiach Káhiry sa tiesni na ploche jedného km² viac než 100 000 ľudí. Stavba Suezského prieplavu spojujúceho Stredozemné more s Indickým oceánom, strategickú polohu Egypta výrazne umocnila.

Povrch

Povrch Egypta je rovinatý, iba na východe má vrchovitý charakter. Väčšinu Egypta tvoria monotónne púštne pustatiny.

Napriek tomu môžeme jeho územie rozdeliť do štyroch geografických oblastí: Dolina a delta Nílu, ktorú oddeľuje Líbyjská púšť na západe od Arabskej púšte na východe a ázijská oblasť (Sinajský poloostrov).

Pomerne úzka dolina Nílu(1-3 km na juhu a 20-25 km na severe) sa hlboko zarezáva do vyzdvihnutých plošín obidvoch púští, v blízkosti ústia sa rozširuje a tvorí rozsiahlu deltu (približne 24 000 km²) rozprestierajúcu sa na pobreží od Alexandrie na západe po Port Said na východe. Na hornom toku vzniklo výstavbou 111 m vysokej Asuánskej priehrady rozsiahle Násirove jazero, ktoré zaplavilo údolie do vzdialenosti 300 km až na územie Sudánu. Je to hlavné územie osídlenia (98,9 % všetkého obyvateľstva) a poľnohospodárskej výroby. Oblasť delty sa od staroveku volá Dolný Egypt, oblasť doliny Horný Egypt.

Líbyjská púšť je pokrytá pieskom, štrkom a kameňmi. Znižuje sa od sudánsko - líbyjských hraníc, kde skalné vrcholky dosahujú takmer 2000 m, zo 700 - 1 000 m n. m. na juhozápade, na 350 až 500 m n. m. v strede a 100 - 250 m n. m. na severe. V

depresívnych prepadlinách sú oázy. Najhlbšia je preliačina Kattara (133 m pod hladinou mora.

Súbežne s Nílom a Červeným morom sa tiahne dlhé pohorie tvorené s erudovanými vápencovými a pieskovcovými plošinami a masívmi, pokryté na miernejších západných svahoch Arabskou alebo tiež Východnou púšťou. Jeho juhovýchodná časť hraníc so Sudánom je považovaná za výbežok Etiópskej vysočiny. Najvyšším bodom je Šajid (2187m n. m.).

Najsevernejší výbežok Červeného mora tvorí Suezský záliv, spojený s Búr Saídom pri Stredozemnom mori 195 km dlhým Suezským prieplavom. Východne od prieplavu leží trojuholníkový Sinajský poloostrov vyplnený prevažne kamenistou vápencovou plošinou, ktorá sa na juhu zdvíha do žulového pohoria s najväčšími vrcholmi Egypta Džebel Katherina a Džebel Sinaj. Severnú časť pokrýva púšť a pozdĺž pobrežia sa tiahne úzka nížina.

Podnebie

Takmer celé územie Egypta leží v suchom subtropickom pásme. Prevažná časť jeho územia má vnútrozemské suché a horúce púštne podnebie. Vplyv Stredozemného mora zasahuje iba deltu vďaka vetrom vanúcim od mora. Rozlišujeme tu dve ročné obdobia. Letné obdobie bez zrážok trvá od mája, kedy teploty dosahujú aj 46°C (v tieni). Zimné obdobie trvá od novembra do apríla. V zimnom období sa teploty pohybujú na severe okolo 20°C a na juhu 30°C. Nastávajú tu tiež aj nočné mrazy. Teplotné rozdiely medzi dňom a nocou sa pohybujú okolo 18°C. V púšti môže nastať teplotný rozdiel až 40°C (počas dňa cez 40°C a v noci okolo 0°C). V Egypte prší v priemere iba 7 dní v roku. Priemerné ročné zrážky sú od 220 mm (Alexandria) a 33 mm na juhu od Káhiry, po 3 mm v oblasti Asuánu. Na púšti prší len raz za niekoľko rokov. Na jar vanie vietor Chamsín obyčajne od marca do mája s prestávkami 50 dní, ktorý vytrvalo zo Sahary prináša horúci vzduch, prach a púštne búrky. Iba severné pobrežie má miernejšie stredozemné podnebie.

Po výstavbe Asuánskej priehrady a zvýšeným výparom sa i v Hornom Egypte môžete stretnúť s dažďom.

Vodstvo

Níl

V dôsledku nedostatku zrážok, Egyptská arabská republika takmer nemá riečnu sieť. Níl je jedinou stálou egyptskou riekou. So svojou dĺžkou 6671 km (táto dĺžka je počítaná aj s riekou Kangerou, samotný Níl má potom 5584 km) je najdlhšou riekou na svete (povodie Nílu je 2 881 000 km²). Pramení severovýchodne od jazera Tanganika na území Burundi a preteká cez Burundi, Rwandu, Tanzániu, Ugandu, Sudán a Egypt, kde ústi do Stredozemného mora rozsiahlou deltou s dvoma hlavnými ramenami (rozloha delty je 22 000 km²). Do doby než sa spojí s Modrým Nílom má tok Nílu niekoľko názvov. Ruvyronza, Ruvuvu, Kagera, L.Ekerewe,

Victoria Nile, Albert Nile, Bahr al Jabal (Horský Níl), Bahr al Abyad (Biely Níl) a Nahr an Níl. Dvakrát ročne prináša Níl Egyptu záplavy, a to v júni a v októbri, ktoré sú spôsobené zosilnením prítokov Modrého Nílu a Atbary. V tejto dobe prináša na svojich vlnách obrovské množstvo nánosov. Vďaka výstavbe priehrad v Asuáne je však jeho tok silne regulovaný. Prvá Malá Asuánska priehrada bola postavená v roku 1902 a v roku 1971 bola dokončená druhá Asuánska priehrada Saad el-Ali pri Asuáne. Zachytáva približne 160 mld. m³ vody a tak sa Nílske záplavy dostávajú len do tohto rozľahlého umelého jazera. Priehrada sa tiež nazýva Násirovo more. Níl je tiež hlavnou dopravnou tepnou Egypta. Suezský prieplav - strategická vodná cesta Myslím si, že Suezský prieplav si zaslúži našu pozornosť. Tento prieplav slúži hlavne pre plavbu veľkých kontajnerových lodí, avšak doprava od izraelského obsadenia Sinaja nedosiahla pôvodnú úroveň. Pre najväčšie moderné supertankéry je prieplav nesplavný. Spojenie medzi Stredozemným a Červeným morom ako prvý navrhol a vyprojektoval francúzsky diplomat a inžinier Ferdinand Marie Vicomte de Lesseps (1805 až 1994). Pri výstavbe prieplavu vo výške morskej hladiny medzi Port Saidom a Suezom bolo využité jazero Timsáh a veľké jazero Buhejrat el-Murrat (Horúce jazero).

De Lesseps, ktorý na výstavbu kanála v rokoch 1859-1869 osobne dohliadal, vytvoril medzinárodnú spoločnosť pod francúzsku kontrolu, ktorá uzavrela s osmanským miestokráľom v Egypte zmluvu o prenájme na 99 rokov. Výstavba prieplavu začala v roku 1859 a bola ukončená v roku 1869. Dokončený prieplav bol 160 km dlhý a menej než 6m hlboký. Od tejto doby bol niekoľko krát prehĺbený a rozšírený kvôli tomu, aby vyhovoval stále väčším plavidlám.

Britská vláda sa neustále usilovala o podiel na správe prieplavu, ktorý krátil o 10 000 km obchodnú cestu do Indie a juhovýchodnej Ázie.

V roku 1875 si Angličania zaistili 44% akcií spoločnosti, ktorá bola vo vlastníctve viackrát. Medzinárodná zmluva z roku 1888 zaistila prieplavu neutralitu. Európsky zásah v prieplave, ktorý Prezident Násir v roku 1956 znárodnil, bol spôsobený chybným rozhodnutím uzavrieť izraelským lodiam záliv Akaba. Dňa 29. septembra uskutočnil Izrael za medzinárodných protestov inváziu do Egypta, zatiaľ čo britské a francúzske vojská obsadili brehy prieplavu. Čoskoro miesto nich nastúpia sily OSN a Izrael sa po zaistení prístupu do zálivu Akaba stiahol. Prieplav tak zostal v Egyptských rukách, ako životne dôležitý zdroj príjmu pre Násirovu ambicióznou politiku. V roku 1967 uzavrel Násir opäťovne záliv Akaba. Blesková izraelská odpoveď zničila väčšinu egyptských leteckých síl ešte na zemi. Šesťdennou vojnou Izrael ovládol tiež Sinajský polostrov a ďalšie hraničné oblasti.

Prieplav bol uzavretý - v skutočnosti tvoril hranicu medzi frontmi dvoch protivníkov. V roku 1973 izraelské sily odrazili spoločný útok egyptských a sirijských vojsk, ktorým sa podarilo prieplav prekonať. V roku 1974 došlo ku dohode o odpútaní síl, ale navrátenie Sinaja Egyptu bolo dokončené až po dohodách v Camp Davide v roku 1981. Neskôr v roku 1975 bol prieplav vyčistený od potopených lodí a znovu otvorený. Rozhodujúca škoda však už bola napáchaná. Po ôsmich rokoch bol prieplav pre veľa lodí (zvlášť ropných tankerov) neprejazdný a naviac fungovali síce

dlhšie, ale bezpečnejšie trasy. Následná vojna medzi Iránom a Irakom (1980-1988) dopravu v nekludnej oblasti opäť obmedzila. Napriek tomu egyptská vláda realizuje plány na opätovné prehĺbenie prieplyvu, umožňujúce prejazd pre tankery až do 3000 BRT (momentálne môžu plávať lode s tonážou 150 000 ton) v nádeji, že tým obnoví jeho bývalú prosperitu.

Rastlinstvo, živočíšstvo a pôdy

Zvláštnosťou Egypta je to, že sa tu nenachádzajú nijaké lesy. Rastlinstvo na púšťach je veľmi biedne. Najviac porastov sa však vyskytuje v oázach pozdĺž Nílu. Sú to hlavne palmové háje a porasty dumy thébskej. Na nížinách rastie tamariška, mimózy, suchomilné trávy a odrody paliny no v doline Nílu sú to len pestované rastliny. (bavlna, obilie, cukrová trstina zelenina a ovocie). Všade nájdeme egyptský „strom života“ - datľovú palmu, ktorá poskytuje ročne 64 - 100 kg sladkých plodov, zo suchých palmových ratolestí a vetví pletú remeselníci rohože, ploty, ohrady a košíky na ovocie. Darí sa tu aj vodným rastlinám ako je rákosie. Keď dnes prechádzame krajinou, vidíme, že jednotlivé parcely na poliach sa zdajú malé. Od pozemkovej reformy G.A.Násira je vlastníctvo pôdy obmedzené na 42 ha. Väčšina usadlostí však hospodári na ploche zriedka väčšej ako je 0,4 ha. V nílsej delte (v bažinách a lagúnach) žijú kanci, líšky, volavky, hyeny, šakaly a množstvo hlodavcov, škorpiónov a hmyzu.

Nerastné bohatstvo

Hlavným nerastným bohatstvom Egypta je ropa, ktorá sa ťaží na pobreží Červeného mora. Známe sú ložiská na západnom pobreží Suezského zálivu, rafinérie ropy sú v Káhire, Alexandrii, Sueze a v Port Saide. Fosfáty sa ťažia v Kusejre, Safáge a v Silbáji, mangán v Abú Zeníme na Sinajskom poloostrove. Z mora sa získava kuchynská soľ. Ťaží sa aj železná ruda pri Asuáne, zemný plyn, azbest, síra, olovo, zinok, mangán, vzácne kovy a málo uhlia. Ropa zo Suezského zálivu a Sinajského polostrova pokrýva okolo polovice egyptského exportu.

Hospodárstvo

Ekonomika Egypta prežíva ťažké časy v súvislosti s klesajúcou americkou pomocou viazanou na vývoj politickej situácie na Blízkom východe, poklesom príjmov z ropy a prevádzky Suezského prieplyvu a cestovného ruchu. Táto situácia vedie k ďalšiemu zvyšovaniu obrovského zahraničného dlhu. Napriek tomu, Egypt je jednou z najvyspelejších krajín Afriky. Významné postavenie má poľnohospodárstvo.

Egyptskí farmári a poľnohospodárstvo

Egyptčania pestovali obilniny, ktoré boli základom ich obživy. Zemepisné podmienky významne ovplyvňovali rast a povahu tejto civilizácie. Údolie Nílu má dve

podstatné vlastnosti. Na jednej strane je to veľmi úrodná pôda, ktorá však musí byť dostatočne zavlažovaná a každoročne zaplavovaná úrodným bahnom z Nílu, na druhej strane je to nevyhnutná ľudská práca. Egypt nie je krajina, kde by človek nemusel pracovať a živil by iba zbieraním plodov. Nie je to ani zem, ktorej obrábanie by pohlcovalo všetku energiu. Táto krajina si vyžaduje prácu ľudských rúk a mozgov, zato však dáva mnohonásobný úžitok. Egypťskí farmári delili rok na tri obdobia: čas záplav, čas sadenia a čas zberu. Vo väčšine pestovali pšenicu, melóny, figy, zeleninu a vinič. Pri sadení šiel vpredu roľník robiaci do zeme brázdu a rozsypajúci zrná. Za ním kráčala jeho žena s deťmi a udupávali zrná do zeme.

Poľnohospodárstvo dnes

Egypťské poľnohospodárstvo má v údolí a delte Nílu k dispozícii 2,6 % plochy zeme, ktorú tvorí zavlažovaná orná pôda. Obrábaná pôda existuje iba vďaka umelému zavlažovaniu (dolina a delta Nílu). Po dokončení Asuánskej priehrady umožnil zložitý zavlažovací systém zúrodnenie nových plôch pôdy, najmä v provincii Oslobodenia na západ od delty Nílu.

Vďaka klimatickým podmienkam sa na väčšine plôch zberá úroda 2-3 razy ročne. Preto za efektívny pôdny areál možno pokladať okolo 4,3 mil. ha. Poľné plodiny zaberajú 70 % obrábanej pôdy, zelenina 7,5 %, sady 4 %. Výlučne na chov dobytka sa využíva 18,5 % úžitkovej pôdy. Celkove však úžitková pôda zaberá sotva 3 % rozlohy krajiny. Pestuje sa dlhovláknitý bavlník, kukurica, ryža, sorgo, pšenica, jačmeň, cukrová trstina, sezam, ľan, olivy, podzemnica olejná, fazuľa, šošovica, rajčiaky, kapusta, cibuľa, citrusy, banány, palma datľová a kokosová, jablká, hrušky, broskyne, marhule, vinič. a iné. Hlavnou oblasťou pestovania bavlníka je Dolný Egypt, sorga, cukrovej trstiny a cibule Horný Egypt. Poľnohospodárska výroba však nekryje spotrebu mäsa, ktoré je potrebné dovážať. V samotnom nílskom údolí zďaleka ešte nevytlačili tradičné nákladné a ťažné zvieratá - oslov, ťavy, a vodných byvolov. Pretože je krajina pustá a neúrodná a nájdeme v nej len málo pastvín, hraje chov hospodárskych zvierat len podradnú rolu. Živočíšna výroba poskytuje iba 3 % hodnoty celkovej poľnohospodárskej produkcie. Chová sa hovädzí dobytok, byvol, ovce, kozy, somáre, ťavy, kone aj hydina. Rozšírený je i lov rýb, koralov a morských húb. Hlavné vyvážené produkty sú bavlna (62 %), ryža, zemiaky a cibuľa. Priemysel Z priemyslu je významný ťažobný priemysel, chemický, petrochemický, hutnícky a strojársky, výroba obrábacích a iných strojov, výroba elektrickej energie, cementu, elektrotechnický a farmaceutický priemysel. Asuánska priehrada dodáva 1/5 až 1/4 elektrickej energie. Mohla by sa jej vyrábať omnoho viac, avšak požiadavky na zavlažovanie obmedzujú jej produkciu. Väčšinu energie vyrábajú tepelné elektrárne. Najdôležitejšími odvetviami však naďalej zostali textilný (najmä spracovanie bavlny, juty a vlny), odevný a potravinársky priemysel (cukrovarnícky, výroba rastlinných olejov), ktoré poskytujú viac ako polovicu celkovej hodnoty priemyselnej výroby. Textilná výroba (Mahalla el-Kubrú, Alexandria, Káhira, Dimjút, Kafr ed-Davár, Tanta) kryje domácu spotrebu a časť výrobkov sa vyváža. V potravinárskom priemysle sú významné cukrovary (Kóm Ombó, Edfú, Armand, Bolan), tabakové závody, liehovary, pivovary a konzervárne. V ťažkom priemysle sa na čelo dostáva

stále rozširovaná huta v Helváne, výroba dusíkatých hnojív a fosforečnatých hnojív, montáž automobilov, cementárne.

Najväčšie strediská priemyslu sú: Káhira, Alexandria, Port Said, Suez, Mahalla, El-Kubrá, Helván.

Spoločnosť

História

História Egypta siaha do obdobia, keď sa ešte nepoužívalo písmo, ale boli položené základy egyptskej civilizácie. Stopy prvých ľudských obydľí na hornatých okrajoch Nílskeho údolia siahajú hlboko do staršej doby kamennej. Až v 6 tisícročí pred Kristom došlo k závažnej historickej zmene. Nositelia loveckých a zberačských kultúr sa usadili - úplne zmenili spôsob života a začali žiť na jednom mieste. Sahara poskytovala ľuďom v minulosti celkom uspokojujivé zdroje obživy. Jej postupné vysychanie však prinútilo nomádske obyvateľstvo severnej Afriky, aby sa sústredili v oázach a v úrodnom Nílskom údolí. Prvé štátne útvary na území Egypta vznikali už v 4. tisícročí pred n. l. Zjednotením Horného a Dolného Egypta Stará ríša (asi 2700-2270 pred n. l.). Bolo to obdobie staviteľov pyramíd, božích kráľov, ktorí si s vedomím existencie posmrtného života stavali gigantické pohrebiská, aby si na večné časy zaistili nesmrteľnosť. Z tohto obdobia pochádzajú známe v Gíze. Najznámejšie pyramídy, stavali ich z kameňa, patrili kráľom Cheopsovi, Chefrénovi a Mykerínovi. Historické pramene hovoria, že to boli to krutí a despotickí vládcovia ktorí nútili ľud k tvrdej práci pri stavbe pyramíd. Keď sa vysloví „Egypt“, každému sa hneď vynoria v mysli pyramídy. Pyramídy patrili k divom sveta už v dobe staroveku. Ľudia odjakživa obdivovali ich dokonalý tvar a vynikajúcu stavebnú techniku. Gigantické hrobky doposiaľ nikto neprekonal. Metódy a technika pri stavbách pyramíd nie sú napriek veľkému úsiliu vedcov úplne známe. Pretože autentické písomné pramene starých Egyptčanov o týchto stavbách mlčia, sme stále odkázaný na najrôznejšie teórie a špekulácie. Na stavbu pyramíd využívali, predovšetkým na výstavbu jeho jadra, kameň z bezprostrednej blízkosti stavby. V kamennom jadre otesávaním vznikli priestory podzemnej hrobky a chodieb. Až nakoniec došlo k obstavaniu jadra v horizontálnych stupňoch. Transport mohutných kamenných blokov o váhe 2 - 3 tony bolo možné uskutočniť jedine pomocou valčekov a saní, často sa používalo aj podkladanie a preklápanie. Ako boli kvádre podkladané a preklápané, nikto presne nevie. Iste však boli používané aj iné zdvíhacie zariadenia, napr. stupňovité podkladanie, operné plošiny, páky a predovšetkým ľudská sila. Dnes sa predpokladá, že napr. Cheopsovu pyramídu mohlo stavať asi 20 000 robotníkov asi dvadsať rokov. V období Strednej ríše (asi 2100-1790 pred n. l.) bolo k Egyptu pripojené územie Núbie. V tom čase začal aj vzostup Théb, ktoré sa stali jedným z najslávnejších miest staroveku.

Aj v tomto období stavali pyramídy, avšak tieto nestavali z mohutných kamenných kvádrov, ale z hlinených tehál. Pyramídy mali len kamenné jadro. K najväčšiemu rozmachu krajiny došlo v období Novej ríše (asi 1555-1090 pred n. l.). Táto podnikla výboje do Ázie, obsadila Palestínu a Sýriu. Z dobytých území získaval Egypt zlato, slonovinu, cenné cédrové drevo, kone, zbrane, striebro, horské kryštály, nádherné nádoby. Faraóni si stavali zádušné chrámy a vlastné hrobky. V roku 332

pred n. l. dobyl Egypt macedónsky panovník Alexander Veľký a založil novú grécku dynastiu. Od roku 30 pred n. l. sa Egypt stal rímskou provinciou, ktorá bola riadená z hlavného mesta Východorímskej, neskôr Byzantskej ríše, Konštantinopolu. Roku 642 n. l. vnútili krajine arabskí dobyvatelia arabčinu a islam. V roku 1517 založili mameluci, predtým kráľova telesná stráž, novú kráľovskú dynastiu, avšak v roku 1517 dostali pod kontrolu osmanskí Turci a Egypt začal postupne hospodársky i kultúrne upadať. Po krátkej francúzskej okupácii na prelome 18. a 19. Storočia prešla moc na osmanského miestokráľa z Albánska Mohammeda Aliho. Politika expanzie za Mohammeda a jeho nástupcu, zadĺžila Egypt v Británii, ktorá v roku 1882 prevzala kontrolu krajiny i Suezského prielavu. Egypt sa stal v roku 1914 britským protektorátom a v roku 1922 získal formálnu nezávislosť a stal sa konštitučnou monarchiou. Za druhej svetovej vojny boli v západnom Egypte pri El-Alameine porazené fašistické vojská. Skutočnú nezávislosť získal Egypt v roku 1952. V rámci národno-demokratickej revolúcie prevzal moc generál Mohammad Nagib, v roku 1954 bol zvrhnutý plukovníkom Gamál Abd en-Násirom. Ten v roku 1956 znárodnil Suezský prielav, načo nasledovala nevydarená invázia Británie, Francúzska a Izraela, proti ktorej sa Egypt rázne postavil. V roku 1958 bola vytvorená Zjednotená arabská republika spojením Egypta, Sýrie a Jemenu. V roku 1961 sa federácia rozpadla. Za sovietskej finančnej a technickej podpory začal Egypt stavať novú Asuánsku priehradu. V šesťdňovej vojne s Izraelom v roku 1967 stratil Egypt Sinajský poloostrov. Násirov nástupca Anvar Sadat oživil styky so západom, keď skoncoval s egypťskou závislosťou na Sovietskom zväze. V roku 1974 bola obnovená prevádzka Suezského prielavu a v roku 1979 bola podpísaná mierová dohoda zo Sinaja medzi Egyptom a Izraelom. Toto zblíženie s Izraelom však viedlo k egypťskej izolácii v arabskom svete i k odporu v samotnej krajine a v roku 1981 bol Sadat zavraždený.

Sadatov nástupca Husní Mubarak sa snažil udržať dobré styky so západom, pričom sa usiloval o zrovnoprávnenie a autonómiu Palestíncov v Izraeli. V dôsledku toho väčšina arabských štátov styky s Egyptom normalizovala.

Obyvateľstvo a sídla

Egypt je po Nigérii druhým najľudnatejším štátom v Afrike. Z rozsiahleho územia je obývaných len 5 %, zvyšok tvoria ľudoprázdné púšte. Približne 45% obyvateľstva žije v mestách a 55 % na vidieku. Egypt zaľudňuje 63 % mužov a 37 % žien. Obyvateľstvo nílkeho údolia je etnicky homogénne. Väčšinu tvoria egypťskí Arabi. Drobné menšiny tvoria Nubijci na juhu, Nomádski hamitskí Bédžovia vo Východnej púšti a obyvatelia zmiešaného berberského a arabského pôvodu v Líbyjskej púšti a pozdĺž červeného mora. Údolie a hlavne delta Nílu predstavujú jednu z najviac zaľudnených oblastí na svete, s priemernou hustotou väčšou než 1.500 obyvateľov na km². Takmer tretinu obyvateľov na druhej strane sústreďuje aglomerácia Káhiry. Pritom stále okolo polovicu populácie tvoria rodiny felláhov (poľnohospodárskych robotníkov), žijúcich na vidieku. Veková štruktúra obyvateľstva: 37 % deti do 15 rokov, 59 % 15-64 rokov, 4 % nad 65 rokov.

Priemerný počet detí na ženu: 3,4.

Natalita: 27,3 narodených /1000 obyvateľov

Mortalita: 8,4 zosnulých /1000 obyvateľov

Kojenecká úmrtnosť: 70 /1000 obyvateľov

Priemerná dĺžka života: 62 rokov, muži 60 rokov, ženy 64 rokov

Štátne zriadenie

Štátnym zriadením Egypta je republika. Oficiálny názov je Egyptská arabská republika. Prezident Husní Mubarak stojí v čele ministerstva obrany a je vrcholným veliteľom ozbrojených síl. Prezident tiež menuje radu ministrov a predsedu vlády. Je volený na dobu 6-tich rokov. Egyptské národné zhromaždenie sa skladá z volených poslancov jednotlivých oblastí. V rade, „Shura Council“ je 140 členov volených a 70 menovaných. V roku 1990 boli vyhlásené pluralitné voľby, ale väčšina strán ich bojkotovala. Nezávislosť Egypta od Anglicka bola od 28. februára 1992. Právny systém je založený na anglickej právnej rade, islamskom práve a Napoleonových kódexoch. Volebné právo je povinné od 18 rokov. Zákonodarným orgánom je Národné zhromaždenie, tvorené 454 zástupcami.

Dôležité mestá, oblasti

Hlavné mesto

Káhira (Al-Qáhira, Cairo) je hlavným mestom Egypta a zároveň najväčšie mesto celej Afriky. Je to živá pulzujúca metropola, v ktorej je možné jedinečným spôsobom vstrebať históriu starú aj niekoľko tisícročí.

Medzi najznámejšie káhirske pamätihodnosti, ktoré môžete navštíviť patrí: Citadela s alabastrovou mešitou Muhammeda Alího z roku 1830, Koptská štvrť s početnými cirkevnými stavbami, bazár Khan el Khalílí, mešita Al-Azhar, Egyptské múzeum s viac než sto tisíc exponátmi, Mesto mŕtvych s Kajbájovou mešitou. V neďalekej Gíze môžete navštíviť jeden zo siedmich divov sveta, ktorý predstavuje Sfinga s tromi pyramídami. Najvyššia z nich je pyramída Cheopsova, ďalej je tu Chefrenova a Mykerínova pyramída.

Červené more

je vnútorným morom Indického oceánu. Jeho názov zrejme pramení od výskytu morskej riasy, ktorá ho vo väčšom množstve zafarbuje do červena. Inak je voda Červeného mora zafarbená tmavomodro. More je charakteristické krásnymi korálovými záhradami s množstvom farebných rýb. Pobrežie sa rozprestiera od Suezu až do Marsa Alam a ponúka veľmi priaznivé klimatické podmienky. Medzi najznámejšie letoviská patrí Hurghada.

HURGHADA

V súčasnej dobe je Hurghada jedným z najvýznamnejších letovísk na pobreží Červeného mora. Celoročne ponúka slnko, pláže s kulisou púštnych hôr, oblasti vhodné pro surfovanie a potápanie. Po dĺžke 30 km sú rozložené ubytovacie zariadenia. V centre starej Hurghady nájdete neďaleko od seba mešitu i koptský kostol, nechýba ani typický miestny bazár a manufaktúra na spracovanie rýb. Hurghada poskytuje skvelé prostredie a podmienky pre prevádzkovanie vodných športov - od športového potápania cez surfovanie až po jachting. Sú tu dlhé pláže z jemného piesku a predsunuté korálové útesy, ku ktorým sa dá doplávať loďami s presklenným dnom i s tými, ktorí sa nevenujú potápačskému športu. Voda Červeného mora dosahuje v najteplejšom období v povrchovej vrstve až 32 stupňov, nikdy však neklesne pod 22 stupňov Celzia.

KARNAK

Asi dva kilometre od Luxoru je jeden z najväčších chrámových komplexov - chrámové mesto boha Amona. K jeho architektonickým zvláštnostiam patrí ohromná stĺpová sieň, o rozlohe asi 5 000 m², na ktorej je 134 stĺpov. Najvyšší stĺp dosahuje výšky 24 m a má obvod 15 m.

ÚDOLIE KRÁĽOV

Na západnom brehu Nílu nachádzame jedno z najznámejších egyptských pohrebísk. V hrobkách faraónov je mnoho zachovalých malieb a hieroglyfických nápisov. K najdôležitejším z hrobov kráľov patrí hrob Thutmose III., Amenhotepa II., Tutanchamona, Sethi I. a Ramesse II. V Údolí kráľovien sú hroby kráľovien, princov a princezien Egypta. Neďaleko od pohrebiska sa rozkladá výnimočné architektonické dielo starého Egypta - chrám bohyne Hatšepsovet.

LUXOR

Luxor leží asi 700 kilometrov na juh od Káhiry. Je to malé mesto s približne 40 000 obyvateľmi. Viac než 2 000 rokov je toto mestečko na východnom brehu Nílu obľúbeným cieľom návštevníkov z celého sveta.

Každý rok tu prichádzajú státisíce návštevníkov, aby obdivovali kúzlo "stobranných" Théb, ako túto skvelú metropolu starovekého Východu nazval slávny grécky básnik Homér, ktorý mal na mysli mohutné konštrukcie brán faraónovho chrámu, ktoré ešte aj dnes pripomínajú arabské meno mesta al-Uksur, "hrady". Kedysi nádherná metropola ktorá už dnes neexistuje, stáročia však prežili mohutné chrámové stavby v srdci dnešného Luxoru a v blízkom Karnaku. Ulice Luxoru sú na mnohých miestach jedným hlučným turistickým bazárom, kde sa ponúka nakúpiť všetko možné i nemožné. Ten, kto má zvlášť romantickú myseľ, si iste nenechá újsť každovečernú hru zvukov a svetiel v karnackom chráme. Pri západe slnka tu v tichu svietia reflektory, ktoré reliéfom a stĺpom prepožičiavajú podivnú, tajuplnú žiaru. Nájdeme tu i jeden z najviac zachovalých egyptských chrámov.

KOM OMBO

Na nevysokom návrší pri brehu Nílu - od ktorého dostal aj svoj názov - je postavený chrám Kom Ombo. Je zasvätený bohom Horovi a Sobekovi. V tomto dvojchráme

bolo objavených niekoľko mumifikovaných krokodílov.

ASUÁN

Pre mnoho návštevníkov je Asuán najkrásnejším mestom celého nílскеho údolia. Žije tu okolo 250 000 obyvateľov. Hospodársky rozmach, ktorý so sebou priniesla nová priehrada, je všade zjavný, i keď ešte nedosiahol predpokladaný objem. Asuán však ponúka k návšteve i pamätihodnosti ostrova Elefantinz, botanické záhrady ležiace na Kitchenovom ostrove, mauzóleum Agy Chána na západnom brehu, malebné rozvaliny Simeonovho kláštora a skalných hrobov z faraónskeho obdobia.

Najzaujímavejšia pamätihodnosť však leží za bránami mesta. Sú to žulové lomy faraónov, Asuánska priehrada a núbjské chrámy, ktoré boli zachránené príkladnou medzinárodnou spoluprácou pred vlnami Násirovho jazera. Rastúci počet obchodov s upomienkovými predmetmi je ďalším spiestrením čulého ruchu. Bazár situovaný na nábřeží ponúka skutočne zmes všetkého tovaru.

ALEXANDRIA

Je slávna prímorská metropola, arabské i svetové veľkomesto a druhým hlavným mestom Egypta. Dejiny Alexandrie siahajú do roku 331 pred Kristom, kedy mesto založil Alexander Veľký, podľa ktorého je mesto pomenované. V staroveku ležal v mori pred prístavom ostrov Faros, na ktorom sa vypínal jeden zo siedmych divov sveta, obrý maják. Na zbytkoch majáku bola postavená pevnosť sultána Kait Bay.

Jazyk a náboženstvo

Oficiálnym úradným jazykom je arabčina a užíva ho väčšina obyvateľstva. Hovorovým jazykom je v celej zemi egyptský dialekt arabčiny. Základom písma je 28 hlások a číta sa sprava doľava. V obchodovaní sa používa francúzština a angličtina.

.Núbjská menšina hovorí sudánštinou, v západných oázach sa hovorí Berbersky, výnimočne sa môžeme stretnúť s Kopštinou, jazykom starých Egyptčanov, užívaný dnes už minoritnou skupinou pôvodného (nearabského) obyvateľstva .V Káhire či v Alexandrii sa môžeme stretnúť i s Gréčtinou, Taliančinou a Arménčinou. V Egypte je priemerne 94 % moslimov, 6 % koptských kresťanov a ďalší (kresťania, Židia, arménske národnosti).

Kresťanskú menšinu v Egypte tvoria predovšetkým Koptovia, potomkovia kresťanov, ktorí sa v 5.storočí odštiepili od východnej ortodoxnej cirkvi. Islam je dominantným náboženstvom, pretože sa k nemu hlási viac než 90 % obyvateľov. Islamský fundamentalizmus slúži k zjednoteniu opozície proti súčasnému režimu.

Ceremónia s mŕtvymi

Pre Egyptčanov malo uchovanie tela veľký význam .Bez tela, ako verili, by sa totiž nemohli dostať do západnej krajiny a pripojiť sa ku svojim predkom a bohom .preto svojich mŕtvych mumifikovali .Egyptčania zmumifikované telo položili do viacerých rakiev. Potom všetky rakvy položili do dreveného alebo kamenného sarkofágu v

hrobke .Tato ceremónia sa robila s mŕtvymi faraónmi a s bohatými ľuďmi .Chudobní sa museli uspokojiť s uložením svojich tiel do zeme .Keďže Egypťania verili na posmrtný život, museli mať v hrobke množstvo jedla a predmetov. (Např. v Tutanchamonovej hrobke boli nájdené baly s pečenými husami). Celá hrobka bola zložená zo zopár miestností, ktorých steny boli pestro pomaľované výjavmi zo života mŕtveho, bohmi, putovaním duše a i. V hrobke sa predovšetkým nachádzali predmety, ktoré mŕtvy používal za živa, vrátane nábytku, líčidiel, zbraní.

Školstvo

V Egypte je vzdelanie povinné a tiež bezplatné a napriek tomu je 51% dospelých negramotných. V Káhire je tiež najstaršia, nepretržite fungujúca univerzita na svete. Bola založená v roku 970 n. l. pod menom Al Azhar University.V tejto univerzite kladú tiež dôraz na tradičné islamské predmety. V súčasnosti je v Egypte 13 univerzít. Školské vzdelanie: základné od 5 do 12 rokov a v ďalších 9-tich rokoch je stredné vzdelanie prístupné nadanejším študentom. Kultúra, tradície a slávnosti Už v 19.storočí vznikali múzeá kde boli vystavované egyptské predmety či pre zábavu vzdelanie a poučenie širokej verejnosti. Myslím si, že Egypt sa môže svojou kultúrou pýšiť. Dnes sa na piatich kontinentoch sveta nachádza asi 500 múzeí, ktoré vlastnia významné egyptské pamiatky, a v tisíc ďalších je Egypt zastúpený aspoň v malej miere. Personál tohto množstva inštitúcií tvoria odborníci vzdelania v egyptológii. Múzeá sa takto stali i významnými strediskami výskumu a štúdia starovekého Egypta. V Egypte sa súbežne používajú tri rôzne kalendárne systémy: Islamský mesačný kalendár, ktorý začína rokom hidžra, v ktorom roku 662 p.kr. odišiel Muhammad do medicíny.

Ďalej je to koptsko - juliánsky kalendár, ktorý začína rokom 284 p.kr. kedy bol korunovaný prenasledovateľ kresťanov Dioklecián, a konečne pre nás obvyklý gregoriánsky kalendár.

Dátumy veľkých islamských sviatkov sa riadia podľa mesačného kalendára. Koncom pôstneho mesiaca ramadánu sa oslavuje trojdenný íd al-Fitr (sviatok konca pôstu) alebo takzvaný Malý Bajrám, ktorý sa začína dávaním darov, návštevami príbuzných a neviazaným hodovaním .O 70 dní neskôr, v mesiaci pútnikov, sa tri dni oslavuje íd al Adhá (obetná slávnosť) alebo Veľký Bajrám .Je to príležitosť zabiť barana, vzájomne sa obdarovať a dobre sa najesť.

Ďalším sviatkom je Múlid an-Nabbí (Prorokove narodenie) v treťom mesiaci islamského kalendára sa v mnohých mestečkách a mestách oslavuje s výročím narodenia miestneho svätého. Charakter sviatkov sa vyznačuje spoločnými modlitbami, prečítaním z koránu a sviatočným jedlom a posvietením.

Koptské sviatky odpovedajú kresťanskému kalendáru, oslavujú sa však v inom, väčšinou pevne danom termíne. Vianoce tu pripadajú na 6/7 január. Koptský veľkonočný pondelok je súčasne dňom spoločnej jarnej slávnosti šamm an-Nasím,

kedy moslimovia a koptovia naplnia svoje piknikové koše pochúťkami a vydávajú sa na výlet do zelene.

Doprava

Hlavnou dopravnou osou Egypta je dolina Nílu. Níl je splavný (3100 km) a pozdĺž neho vedú železničné trate (po Asuán na juh) a cesty. V ústi Nílu a v jeho blízkosti sa nachádzajú hlavné prístavy Egypta. A to Alexandria, Port Said a Suez. Železničné trate sú dlhé 7234 km (1968). Pravidelné letecké spojenia majú 10 letísk. Dve sú v Káhire a Asuáne (medzinárodné). Hlavným letiskom s medzinárodným významom je Káhira. Svetový význam má obchodná cesta cez Suezský priepлав. Dôležitá je tiež doprava po Níle a kanáloch.

Médiá

Dnešné Egyptské obce sú rovnako dobre informované ako rádiom, televíziou a tak isto i tlačou. Ku najprestížnejším denníkom patria Al-Ahrám a Achbár al-Jaum. Okrem nich v Káhire vychádza anglický písaný deník Egyptian Gazette a francúzsky Le Progres Egyptien. Obidva tieto denníky prinášajú na niekoľkých málo stránkach správy z aktuálnej politiky, kultúry i športu rovnako ako veľmi podrobné a informatívne noviny Middle East Times Egypt. Zaujímavé články o umení, kultúre, podrobný kalendár všetkých chystaných akcií a podrobný adresár prináša anglický písaný mesačník Cairo Today. V Egypte vysiela televízia na troch kanáloch. European Radio Cairo vysiela denné aktuálne spravodajstvo (stiedavo v angličtine, francúzštine, nemčine).

Cestovný ruch

Na vstup do Egypta platí vízová povinnosť.

Víza udeľuje Veľvyslanectvo EAR v Bratislave (čaká sa niekoľko dní) na základe potvrdenia cestovnej kancelárie alebo pozvania overeného cudzineckou políciou EAR. Pobytové víza sa vydávajú najviac na 30 dní, v Egypte ich však možno predĺžiť. V poslednom čase sa udeľujú aj viacnásobné víza, používané pri turistických cestách z Egypta do Izraela. Pri pobyte presahujúcom 7 dní je osoba povinná registrovať sa na ministerstve vnútra (Mugama). Víza je možné si predĺžiť. Turisti, ktorí si chcú počas návštevy izraelského mesta Eilat „odskočiť“ na egyptský Sinai, si môžu kúpiť vízum priamo tam, platí to aj pre turistov plávajúcich loďou z Cypru. Za zdravotné služby i za prvú pomoc sa v Egypte platí. Mimo súkromných lekárskeho zariadení sú síce poplatky nepatrné, cudzincom sa však pre lepšiu bezpečnosť a väčšiu čistotu odporúča použiť v prípade núdze predsa len súkromné zariadenia, hoci cena za lôžko tu môže byť aj 1000 dolárov za deň. Sieť autobusového, vlakového, leteckého spojenia v turistických oblastiach funguje veľmi dobre. Taxislužba je pomerne lacná.